

Ιωάννης Ρέντζος (江戸)

ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΗΝ ΙΑΠΩΝΙΑ

日本物語 [Nihon monogatari] (にっぽんものがたり)

ΥΜΝΟΙ, ΑΡΙΘΜΟΙ, ΠΟΙΗΜΑΤΑ

4^ο Διαδικτυακό μάθημα: Για συζήτηση – απορίες στο facebook:

<https://www.facebook.com/groups/iaponologio>

ΣΥΛΛΑΒΑΡΙΟ ΜΕ ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΥΜΝΟΥ ΙΡΟΧΑ

<https://www.youtube.com/watch?v=-kmtHTUUCvI>

<https://www.youtube.com/watch?v=5V4LfxYlyHw>

1

Στο πλαίσιο εκμάθησης της ιαπωνικής γλώσσας, είναι πολύ ενδιαφέρον και, ίσως, παιδαγωγικά χρήσιμο το «**Συλλαβάριο ιρόχα**». Πρόκειται για ένα στιχούργημα που περιέχει **όλα τα συλλαβογράμματα της γλώσσας και το καθένα από μια φορά μόνο**. Στην αρχική τους παραδοσιακή εκδοχή φέρονται ως 46/47 και λέγονται –προσεγγιστικά– «**πενηντάφθογγο**» (gojūon **五十音**).

Το στιχούργημα έχει κάποιο ποιητικό νόημα για τη **ματαιότητα των εγκοσμίων**, με βάση βουδικά κείμενα. Στον πίνακα που ακολουθεί μεταφέρουμε το **Ιρόχα** σε ημιστίχια, με πέντε αλληλοδιάδοχες μεταγραφές:

- ως συλλαβογράμματα χιραγκάνα,
- σε αντιστοιχία με τους λατινικούς χαρακτήρες (rōmaji),
- στην κανονική γραφή των φράσεων με χαρακτήρες kanji και χιραγκάνα όπου είναι απαραίτητο,
- με τη φυσική σύγχρονη ανάγνωση και
- σε μια έμμετρη μεταφραστική προσπάθεια ελληνικά.

Ιρόχα

ΑΠΟ ΤΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ ΤΗΣ ΙΡΟΧΑ

色 iro

χρώμα

匂い nioi

μυρωδιά

散る chiru

σκορπώ

我 ga

εγώ/εμού

世 yo

κόσμος

Ακόμα και τα λούλουδα πάντα
φυλλορροούν...

Μέσα στον κόσμο ξέρουμε το κάθε τι
αλλάζει.

Τα πολύ βαθιά βουνά σήμερα περνούμε.

Φευγαλέα όνειρα αν ποτέ τα ζούμε.

Σ/Γ	= Συλλαβογράμματα
A/Φ	= Αντιστοιχία φθόγγων
K/Z	= Γραφή φράσεων με <i>kanji</i>
A/Γ	= Ανάγνωση
M/Φ	= Απόδοση στα ελληνικά
Σ/Γ	いろはにほへと [1 - 7]
A/Φ	Iro ha nihoheto
K/Z	色は匂へど
A/Γ	Iro wa nioedo
M/Φ	Ακόμα και τα λούλουδα...
Σ/Γ	ちりぬるを [8 - 12]
A/Φ	Chirinuru wo
K/Z	散りぬるを
A/Γ	Chirinuru o
M/Φ	... πάντα φυλλορροούν.
Σ/Γ	わかよたれそ [13 - 18]
A/Φ	Wa ka yo tare so
K/Z	我が世誰ぞ
A/Γ	Wa ga yo dare zo
M/Φ	Μέσα στον κόσμο ξέρουμε
Σ/Γ	つねならむ [19 - 23]
A/Φ	Tsune naramu
K/Z	常ならん
A/Γ	Tsune naran
M/Φ	... το κάθε τι αλλάζει.
Σ/Γ	うみのおくやま [24 - 30]
A/Φ	Uwi no okuyama
K/Z	有為の奥山
A/Γ	Ui no okuyama
M/Φ	Τα πολύ βαθιά βουνά...
Σ/Γ	けふこえて [31 - 35]
A/Φ	Kefu koete

誰	dare
ποιος	
常	tsune
σύνηθες	
為	tame
για, υπέρ	
奥	oku
μέσα, βάθος	
山	yama
βουνό	
今	ima
τώρα	
日	ni, hi
ημέρα, ήλιος	
浅い	asai
ρηχός	
夢	yume
όνειρο	
見る	miru
κοιτάζω	
酔い	yoi
μέθη	

K/Z	今日越えて
A/Γ	Kyō koete
M/Φ	... σήμ ε ρ α π ε ρ ν ο ύ μ ε .
Σ/Γ	あさきゆめみし [36 - 42]
A/Φ	Asaki yume mishi
K/Z	浅き夢見じ
A/Γ	Asaki yume miji
M/Φ	Φ ε υ γ α λ έ α ό ν ε ι ρ α ...
Σ/Γ	ゑひもせず [43 - 47]
A/Φ	Wehi mo sesu
K/Z	酔ひもせず
A/Γ	Yoi mo sezu
M/Φ	... α ν π ο τ έ τ α ζ ο ύ μ ε .

ΜΟΥΣΙΚΕΣ ΝΟΤΕΣ ΜΕ ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΥΜΝΟΥ ΙΡΟΗ

Στα ελληνικά, αντί π.χ. για «σε ντο ματζιόρε» λέμε «σε ντο μειζονα». Δεν έχει μεταφραστεί το «ντο». **Στα ιαπωνικά, έχει μεταφραστεί η κλίμακα ντο, ρε, μι κ.λπ. με τις πρώτες επτά συλλαβές του ύμνου Iroha.** Αυτές χρησιμεύουν για την αναφορά της γνωστής ακολουθίας **Do, re, mi, fa, sol, la, si** των μουσικών φθόγγων που δεν είναι παρά μια ακροστιχίδα

Ας υπενθυμίσουμε πως και τους φθόγγους της βυζαντινής κλίμακας **πα, βου, γα, δι...** τους έχουν αποσπάσει επίσης από ακροστιχίδα :

*Πάλαι ήμαρτεν Αδάμ, εμακρόνθη του Θεού.
 Βουληθείς δ' ο Πλαστοργός, δούλου δέχεται μορφήν,
 Γάλα πίνει εκ μητρός, εις μετάνοιαν καλεί,
 Διδαχών σκορπίζει φως, θαύματα πολλά ποιεί.
 Κεφαλήν δ' εχθρού πατεί, νεκρωθείς και αναστάς,
 Ζωοδότης ων Θεός. και εις μέλλουσιν ζώην
 Νηπενθή πιστούς καλεί, όπου πρώτος εισελθών
 Πάσαν έλαβεν αρχήν παρά του Θεού Πατρός.*

Η ακολουθία των φθόγγων της δυτικής μουσικής προέρχεται από ακροστιχίδα του λεγόμενου **Ύμνου στον Άγιο Ιωάννη**. Υπάρχει η εξαίρεση στον πρώτο στίχο (που αντί για το γνωστό **do** έχει **ut** που το κρατούν έτσι μόνο στα γαλλικά).

*Ut queant laxis
 resonare fibris
 Mira gestorum
 famuli tuorum,*

*Solve polluti
labii reatum,
Sancte Iohannes.*

[Έτσι ώστε οι ακόλουθοί σας, με χαλαρές φωνές, να ακούσουν τα θαυμαστά των πράξεών σας, καθαρίστε την ενοχή από τα λερωμένα χείλη μας, Άγιε Ιωάννη.]

Ωστόσο οι συλλαβές του ύμνου Ιρόχα δεν αντιστοιχούν στο do, re, mi, ... αλλά στην αγγλική διαδοχή. Αυτή γίνεται με τα επτά πρώτα γράμματα του λατινικού (αγγλικού) αλφαβήτου (A, B, C, D, E, F, G). Όμως **δεν υπάρχει η αντιστοιχία** do → A, re → B, mi → C αλλά A → Ia, B → si, C → do κ.λπ. **Εάν ο αναγνώστης συμβαίνει να έχει εξοικειωθεί με την αγγλική κλίμακα, δεν θα έχει καμιά δυσκολία.** Σε αντίθετη περίπτωση, πράγμα πιθανότατο για το ελληνικό κοινό, θα χρειαστεί εξάσκηση στη χρήση του πίνακα.

Μουσικές νότες με χρήση του ύμνου Iroha							
Αγγλικά	A	B	C	D	E	F	G
Ιταλικά	La	Si	Do	Re	Mi	Fa	Sol
Katakana	イ	ロ	ハ	ニ	ホ	ヘ	ト
Hiragana	い	ろ	は	に	ほ	へ	と
Μεταγραφή	i	ro	ha	ni	ho	he	to
Προφορά	i	ro	wa	ni	o	e	do

4

Συχνά η αναφορά και η χρήση των συλλαβών Iroha γίνεται με συλλαβογράμματα katakana, που βλέπουμε εδώ στην τρίτη γραμμή. Στη στήλη του F υποδεικνύουμε μνημοτεχνικά στον αναγνώστη 1) τη σύμπτωση F και Fa και 2) του katakana へ με το hiragana へ.

Ακούμε τη σονάτα σε ντο μείζονα (του Mozart για πιάνο)

ソナタ ハ長調 διαβάζουμε: Sonata ha chōchō.

ΕΝΑ, ΔΥΟ, ΤΡΙΑ

<p><i>Ένα νησάκι τέσσερα-εννιά-εννιά Ποιο είναι αυτό;</i></p>	<p>Αριθμοί στα ιαπωνικά</p>
<p>Όταν αρχίζουμε ιαπωνικά και μαθαίνουμε να μετράμε, ένα, δύο, τρία, κ.λπ. παρατηρούμε πως το ...δύο-τρία... λέγεται νι-σαν. Αυτό φέρνει στο νου τα αυτοκίνητα NISSAN, όποτε το συγκρατούμε ευκολότερα. Η σύμπτωση αυτή δεν έχει περάσει απαρατήρητη από την ιαπωνική αυτοκινητοβιομηχανία NISSAN. Γι' αυτό, λέγεται, πολλά από τα αγωνιστικά της αυτοκίνητα παίρνουν τον αριθμό 2-3 ή «23».</p>	<p>1 ichi / i</p> <p>—</p> <p style="background-color: #8b4513; width: 50px; height: 10px; margin: 0 auto;"></p> <p>2 ni</p>

2-3, όπως NISSAN...

Κάτι τέτοιο δεν είναι σπάνιο στην ιαπωνική γλώσσα και κοινωνία, δηλαδή να ενθαρρύνονται μνημοτεχνικές σχέσεις ανάμεσα σε αριθμούς, συλλαβές και φράσεις. Σε αυτό βοηθάει η δομή των ονομάτων των αριθμών και η ποικιλία της εκφοράς τους.

一	ichi	ένα
二	ni	δύο
三	san	τρία
四	shi (yon)	τέσσερα
五	go	πέντε
六	roku	έξι
七	shichi (nana)	εφτά
八	hachi	οχτώ
九	kyuu	εννιά
十	ju	δέκα

Όλοι οι αριθμοί έχουν και μία ή περισσότερες μονοσύλλαβες αποδόσεις, πράγμα που διευκολύνει στη σύνθεση λέξεων και φράσεων χρησιμων στην επικοινωνία (σχολείο, διαφήμιση κ.λπ.).

Δίνουμε τώρα μερικά παραδείγματα ιαπωνικών «αριθμοπαιγνίων».

29: Όταν διαβαστεί δύο-εννέα (ni-ku) θυμίζει τη λέξη niku (肉 σε hiragana にく) που σημαίνει «κρέας». Οι εμπορευόμενοι το κρέας

二

3 san / sa / za

三

4 shi / yon / yo

四

5 go / ko

五

6 roku / ro / mu

六

7 shichi / nana / na

七

8 hachi / ha / ya

八

9 kyū / ku / ko

九

10 jū / to

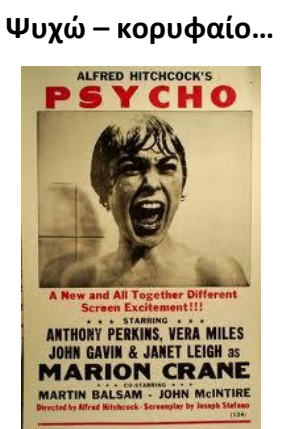
(κρεοπωλεία, σούπερ-μάρκετ, εστιατόρια) το αξιοποιούν κάνοντας την 29^η του κάθε μήνα τις διαφημιστικές προσφορές τους.

49: Όταν διαβαστεί τέσσερα-εννέα (shi-kyū) θυμίζει τη λέξη Shikyū (至急 σε hiragana しきゅう) που σημαίνει «επείγον».

634: Σαν 6-3-4 διαβάζεται mi sa shi και εκφράζει τα 634 μέτρα ύψους του Ουρανόδεντρου του Τόκιο (Tokyo Skytree), που είναι ο πανύψηλος πύργος της τηλεόρασης. Όμως ταυτόχρονα Musashi είναι προσεγγιστικά η περιοχή (επαρχία) Musashi, στην οποία ανήκει το Τόκιο και η οποία έτσι προβάλλεται με ανάδειξη του ονόματός της.

4-2-1-9: Η απόσταση που διανύεται στο Μαραθώνιο Δρόμο ως αγώνα αντοχής είναι 42,195 χιλιόμετρα. Σε τετραψήφιο δίνει **4-2-1-9** που διαβάζεται shi-ni-i-ku (死に行く σε hiragana しにいく). Πολύ κακό στη σημασία του : *Πηγαίνω στο θάνατο.*

315 Όταν διαβάζεται 3-1-5, δηλαδή sa-i-ko, μοιάζει με sa-i-kō (最高 σε hiragana さいこう) που σημαίνει κορυφαίο, υπέρτατο. Έχει όμως και συνέχεια. Η προφορά θυμίζει και **Psycho** (σε αγγλική προφορά, σάικο), δηλαδή τη χιτσκοκική ταινία **Ψυχώ**. Ψυχώ, πρώτη ποιότητα! Κοιτάξτε τη διαφήμιση του εστιατορίου με τις σούπες, ράμεν και άλλες, γνωστές πια και στην ελληνική κουζίνα. Ψυχώ, να γλείφουμε τα δάχτυλά μας...

6

ΛΙΓΗ ΠΟΙΗΣΗ

Ανάγνωση, ακρόαση και ερμηνεία ιαπωνικής ποίησης

Σε γαλλόφωνη έκδοση της *Ασάχι Σιμπούν* είδαμε πως αφθονούν τα ποιήματα. Μισή μεγάλη σελίδα είναι αφιερωμένη σε συνεργασίες με

Berque, Augustin, « Préface » στο Pelletier, Philippe,

χάικου (τρίστιχο με 5-7-5 συλλαβές) και τάνκα (πεντάστιχο με 5-7-5-7-7 συλλαβές). Πρόκειται εκεί για επιλογές αναγνωστών που ακολουθούνται από πληροφοριακό και ερμηνευτικό σχόλιο δέκα γραμμών. Προσέχουμε επίσης πως η ειδησεογραφία για τις ρωσοϊαπωνικές αλιευτικές συνεννοήσεις συνοδεύεται από ένα παλιό χάικου. Είναι μια εικόνα θάλασσας και ψαράδων στο Αβάτζι, νησί με έκταση περίπου 600 km² και πληθυσμό 150.000, στην «Εσωτερική Θάλασσα», ανάμεσα στα νησιά Χόνσου και Σικόκου.

Πλοίο με πανιά
με πάγους στο Αβάτζι
άμπωτης ψαριά....

Συνοδεύεται και αυτό από πληροφοριακό και ερμηνευτικό σχόλιο και ποιητικές αναφορές στην αλιευτική παράδοση της χώρας. Με αφετηρία την πλούσια γραμματολογική ιστορία της χώρας, συχνά η ιαπωνική ποίηση αποτελεί αντικείμενο συζήτησης. Το ποίημα που ακολουθεί για την πρωτο-ιαπωνική Γιαμάτο (→ *Ιδεογράμματα, εθνογένεση...*) προέρχεται από την αρχαιότερη ποιητική ανθολογία (8^{ος} αι.), τη Man'yōshū (万葉集, Μανιόσου, σε χιραγκάνα: まんようしゅ), και θέτει σοβαρά ζητήματα γεωπολιτικής αναπα-ράστασης και γεωγραφίας της Γιαμάτο. Μέχρι ποιο σημείο εκτεινό-ταν αυτή; Γειτνίαζε με τη θάλασσα; Τι επέτρεπε ο μικρός λόφος Κάγκου να θαυμάζει ο ποιητής / η ποιήτρια (πιθανώς η Αυτοκρά-τειρα Jitō, 645-703); Υπήρχε κάποια λιμνοθάλασσα; Τι νησί είναι αυτό το *Ακιζουνήσι*;

**Στη Γιαμάτο
Με τους λόφους
Στην πρωτεύουσα κοντά
Στο ονομαστό το Κάγκου,
Ανεβαίνω και κοιτάζω
Και τη χώρα μου θαυμάζω
Από της ξηράς πεδιάδες
στης θαλάσσης τις απλάδες.**

**Με αχνούς που ανεβαίνουν
Να, των γλάρων μας η πτήση
Στη Γιαμάτο μας, τη χώρα,
Στ' όμορφο Ακιζουνήσι.**

Τίθεται έτσι το σημασιολογικό ζήτημα ταύτισης «χώρας» και «νήσου» ως «εθνικού εδάφους». Η λέξη «Ακιζουνήσι» που χρησιμοποιήσαμε μεταφράζοντας «Akizushima» παραπέμπει στην αρχαία λέξη για τον «φερωτό δράκο» «Akizu» αλλά και στην χαρτογραφική εικόνα της Ιαπωνίας. Υποτίθεται ότι ο πρώτος –θρυλούμενος– αυτοκράτορας Τζιμού (Jimmu), θαυμάζοντας από ψηλά –*πόσο ψηλά*– τη χώρα του, την παρομοίασε με φερωτό δράκοντα. Οπότε στη νησιωτική Ιαπωνία, «νησί» (shima, 島, σε Χιραγκάνα: しま) και «χώρα» δηλαδή «κράτος» (kuni, 国, σε χιραγκάνα: くに) αλληλοσυμπληρώνονται, παραπέμποντας και οι δύο λέξεις στη σημασία «έδαφος»,

*La Japonésie,
Géopolitique et
géographie
historique de la
surinsularité au
Japon*, CNRS
EDITIONS, 1997,
σελ. 8.

Tadahiko, Higuchi,
“The Images of
Japanese
Landscapes: A
Typological
Approach” στο
Ikegami, Yoshihiko
[Edited by:], *The
Empire of Signs*,
John Benjamins
Publishing
Company, 1991.

Ελληνική έκδοση
κλασικής ιαπωνικής
ποίησης, όπου ο
Έλληνας
αναγνώστης μπορεί

«επικράτεια» και «πατρίδα» με αποχρώσεις «χώρου», «γης» και «σφαίρας επιρροής».

Αν αυτά μπορούν να αναπτυχθούν με βάση τις σημασίες των ιδεογραμμάτων, τι γίνεται με τις ακουστικές αποδόσεις τους; Είναι το ίδιο να βλέπει κανείς τις εικόνες των ιδεογραμμάτων με το να τα ακούει όταν, μάλιστα, πολλά ταυτίζονται στην προφορική τους απόδοση; Η απάντηση είναι πως υπάρχουν πράγματι πολλά ομόηχα με πολλές ποιητικές προεκτάσεις.

Εξάλλου, τα ιδεογράμματα, δίνουν την ιδέα για «εικονιστική» ποίηση, σε διάφορα επίπεδα.

να αναζητήσει
ποιήματα της
«Μανιόσου».

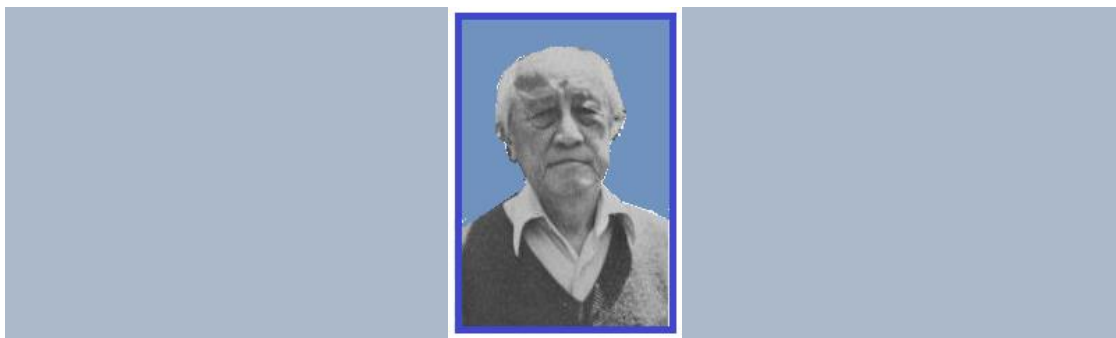

ΕΝΑ ΠΟΙΗΜΑ ΓΙΑ ΤΟ ΡΥΖΙ

Συνεχίζουμε με ένα ποίημα του **Ταντάσι Αμάνο** (AMANO Tadashi 天野 忠 σε hiragana あまの ただし, 1909 - 1993) που έχει ανθολογηθεί στη συλλογή μεταφρασμένης ιαπωνικής μεταπολεμικής ποίησης Guest κ.ά. Ο Ταντάσι Αμάνο είχε γεννηθεί στο **Κιότο** και εργαζόταν στη βιβλιοθήκη κολεγίου της πόλης **Νάρα**. Η ποίησή του αναγνωρίστηκε τη δεκαετία του 1970, στις τελευταίες δεκαετίες της βίου του. Συλλογές είχε εκδώσει από το 1932, αλλά, όπως αναφέρεται, ζώντας μακριά από το Τόκιο, που είναι το κέντρο της ιαπωνικής εκδοτικής κουλτούρας, δυσκολεύτηκε να πάρει το δρόμο της αναγνώρισης.

Προφανώς, εδώ περιγράφει σκηνές από τις συνθήκες διαβίωσης του ιαπωνικού λαού κατά τη διάρκεια της πρώτης μεταπολεμικής δεκαετίας. Ίσως αναφέρεται και σε κάποιο γνωστότερο επεισόδιο ή σε κάποια εμπειρία του.

8

Ρύζι

Ελάτε μαζέψτε το ρύζι,
σκόρπιο στου τρένου τη γραμμή,
μουσκεμένο από τη βροχή.

«Βόμβα» τη λένε τη σακούλα,
ρύζι απ' τη μαύρη αγορά,
πεταγμένη έξω, στη ζούλα,
καθώς το τρένο προχωρά.

Να το ρύζι στις γραμμές χυμένο,
δίπλα τους είναι απλωμένο.

Ελάτε μαζέψτε το ρύζι,
ολόγουρα που έχει σκορπιστεί
και τώρα το χτυπά η βροχή.

Φέрте την πάλι τη γυναίκα αυτή,
που χωροφύλακες, εκείνη,
στο τρένο δεν την άφησαν να μείνει.

Ρωτήστε την γιατί
ο άντρας της στον πόλεμο πήγε και χάθηκε εκεί.

Ρωτήστε την πώς
να αναθρέψει τα παιδιά της μπορεί
όταν τίποτα στο κελάρι δεν θα βρει.

Ρωτήστε την αν
να ζήσουνε μπορούν χωρίς καθόλου να πεινούν.

Ρωτήστε την αν
τα παιδιά της έχουνε ποτέ χορτάσει
-το ρυζάκι τους στη φέξη και στη χάση.
Ρωτήστε την ήσυχα, χωρίς ντροπή.

Λάμπει τώρα σιωπηλό
ό,τι άκαρδα χύθηκε εδώ
στη βροχή μέσα στη λάσπη,
ρύζι γεωργού τιμή,
το μεγάλωσε με υπομονή.

Μάζεψ' το για χάρη τους
το όμορφο το ρύζι.
Σιωπηλά, σπυρί-σπυρί,
αυτό εκεί που ασπρίζει.